

ΑΓΑΠΗ Η ΥΠΑΤΗ ΑΡΕΤΗ (Μέρος Γ')

« Το εγώ είναι από τη φύση του άδικο», γράφει ο Πασκάλ, «αφού γίνεται το κέντρο των πάντων και ενοχλητικό για τους άλλους αφού θέλει να το εξυπηρετήσουν, αφού κάθε εγώ είναι εχθρός και θα ήθελε να είναι τύραννος όλων των άλλων». **Η δικαιοσύνη είναι το αντίθετο αυτής της τυραννίας του εγωκεντρισμού.** Αλλά το πραγματικό αντιστήριγμα είναι ο αληθινός αλτρουισμός, η αγάπη.

Η αγάπη, όμως, είναι πολύ απαιτητική. Ζητάει πάρα πολλά από εμάς. Το να αγαπάμε είναι υπερβολικά δύσκολο και ειδικά όταν πρόκειται για τον πλησίον μας. Ακόμη και τους δικούς μας δεν μπορούμε να αγαπήσουμε καλά - καλά.

Το να μπορούμε να αγαπάμε συνιστά μια **αρετή, δηλαδή μια επίκτητη δύναμη για ενέργεια και πράξη του αγαθού με απώτερο σκοπό την ανθρωπιά.** Η αγάπη ανήκει στις «επαινετές έξεις», όπως θα έλεγε ο Αριστοτέλης. Στην ουσία της δεν είναι μια απλή αρετή αλλά μια **ολιστική αρετή,** που αναδύεται από την αρμονική καλλιέργεια και σύνθεση όλων των ανθρωπίνων αρετών. **Είναι ολοκληρωτο «αλφαβητάρι» των αρετών. Μια τελικότητα, χωρίς άλλο σκοπό.** Η αγάπη είναι η **πρώτη, όχι βέβαια με απόλυτο τρόπο (ο Θεός είναι σε απόλυτο βαθμό πρώτος), αλλά σε σχέση με την ηθική, με το καθήκον και τον νόμο.**

Αλλά τι είναι η αγάπη; Φυσικά δεν είναι άγνωστη. Έχουν ειπωθεί και έχουν γραφεί άπειρα θαυμαστά για την αγάπη, αλλά αλληλοσυμπληρούμενα και αλληλοσυγκρουόμενα, έτσι είναι αδύνατο να κατανοηθούν και να εκφραστούν με οποιαδήποτε πέννα. Μια αδρή προσέγγιση με πολλές τις παγίδες ερμηνείας και συσχετισμών μπορεί να γίνει μόνον. Είναι, όμως, ανάγκη να το επιχειρήσουμε. **Πως θα πιστέψουμε στην αξία της αγάπης, εάν δεν μάθουμε τι είναι η αγάπη; Αλλά και πως θα τη μάθουμε εάν δεν πιστεύουμε σε αυτή;**

Η θαυμάσια ελληνική γλώσσα θα μας βοηθήσει να κατανοήσουμε τα απολύτως απαραίτητα, τα οποία θα μας βοηθήσουν να νιώσουμε, στα ανθρώπινα όριά μας, το μεγαλείο αυτού του υπέροχου συναισθήματος που συνιστά το **συναρπαστικότερο φαινόμενο που ανέδειξε η εξέλιξη της ζωής στο Πλανήτη μας.** Την αγάπη που είναι αυτό το ίδιο το αγαθό, το κάλλος και η ύπατη αλήθεια μαζί, γι' αυτό ορθότατα οι θεόπνευστοι Πατέρες είπαν: **« Ο Θεός Αγάπη εστί».**

Τρεις έννοιες, με τις αποχρώσεις τους η κάθε μια, θα μας βοηθήσουν στην προσπάθειά μας: **Έρωτας, φιλία, αγάπη.**

Συνοπτική ανάλυση: Έρωτας- φιλία – αγάπη

Έρωτας: Ο Αριστοφάνης λέει για τον έρωτα, ό,τι ακριβώς θέλουμε όλοι να πιστέψουμε. Αυτό που ονειρευόμαστε. Τον ολοκληρωμένο έρωτα που μας γεμίζει και μας ολοκληρώνει: **το αίσιο πάθος.**

Ο Σωκράτης μιλάει για τον έρωτα έτσι, όπως είναι. Θεωρεί τον **έρωτα ανολοκλήρωτο και καταδικασμένο στη στέρηση, που μας καταδικάζει στη δυστυχία.** Δηλαδή ο Αριστοφάνης δεν κατάλαβε, ότι ο έρωτας δεν είναι Θεός, ούτε θεός και είναι γιος της Πενίας και του Πόρου. Μια σπαρακτική ένδειξη. Μια επιθυμία που είναι πάντα έλλειψη.

Ο Πλάτων, δια του στόματος του Αγάθωνα, θεωρεί ότι η **νεότητα, η τρυφερότητα, η ομορφιά, η γλυκύτητα, η δικαιοσύνη, η εγκράτεια, το θάρρος, η δεξιοσύνη και όλες οι αρετές έχουν τον έρωτα ως προέλευση.** Αυτό, όμως, συνήθως ξεχνιέται!

Φιλία: Ο Αριστοτέλης τα έχει πει, ίσως, όλα για τη φιλία: **Η φιλία είναι η συνθήκη της ευτυχίας, καταφύγιο ενάντια στη δυστυχία, χρήσιμη, ευχάριστη και καλή ταυτόχρονα.** Είναι «καθαυτό επιθυμητή και συνίσταται περισσότερο στο να αγαπά κανείς παρά να αγαπιέται». **Είναι πιο σημαντική από τη δικαιοσύνη γιατί την εμπεριέχει.** Είναι ταυτόχρονα η υψηλότερη έκφραση και υπέρβαση της Πίστης. Οι φίλοι χαίρονται ο ένας τον άλλον και τη φιλία τους. **Δεν μπορεί κάποιος να είναι φίλος με όλους ούτε να έχει πάρα πολλούς φίλους.**

Η υψηλότερη μορφή φιλίας δεν είναι πάθος, **αλλά αρετή.** «Το αγαπών είναι η αρετή των φίλων». Το πρότυπο φιλίας για τον Αριστοτέλη είναι καταρχάς **« οι μητέρες που χαίρονται με την αγάπη που νιώθουν για τα παιδιά τους».** **Ο φίλος μπορεί να ορισθεί «αυτός που εύχεται να ζει και να υπάρχει για την αγάπη του φίλου του ή εκείνος που μοιράζεται τις χαρές και τις θλίψεις του φίλου του, όπως οι μητέρες για τα παιδιά τους».** Έχουμε άδικο να πιστεύουμε πως μια θεότητα ή άψυχα όντα μπορούν να είναι αντικείμενα φιλίας. **Πραγματική φιλία αναπτύσσεται όπου υπάρχει δυνατότητα ανταπόδοσης. Δεν υπάρχει φιλία δίχως κάποιας μορφής ισότητας.**

Φιλία είναι επίσης «**αγάπη (φιλία) ανάμεσα στους συζύγους, κυρίως, όταν και οι δύο εναποθέτουν τη χαρά τους στην αρετή του άλλου**». Είναι ακόμη και η πατρική, αδελφική, υϊκή αγάπη, αλλά και η αγάπη των εραστών που η λέξη έρωτας δεν μπορεί επαρκώς να εκφράσει και τέλος, η **τέλεια φιλία των ενάρετων εκείνων που «έχονται το καλό των φίλων τους επειδή τους αγαπούν»**. **Η φιλία των κατ' εξοχή φίλων. Η αγάπη που ανθεί ανάμεσα στους ανθρώπους, εφόσον δεν περιορίζεται στην έλλειψη και το πάθος (έρωτα).**

Αγάπη: Ο έρωτας είναι ο πρώτος ισχυρός δεσμός που οδηγεί σε υψηλότερους αναβαθμούς σύμφωνα με τον Πλάτωνα. Ο Άγιος Βερνάρδος διακρίνει ένα πέρασμα από τον σαρκικό έρωτα, που είναι απόλυτα εγωιστικός (εκ φιλαυτίας λέει ο Απόστολος Παύλος), γιατί η φύση του ανθρώπου είναι εύθραυστη και πολύ αδύναμη. Το πέρασμα από το σαρκικό έρωτα **στον πνευματικό**, από την αγάπη για τον εαυτό στην αγάπη για τον άλλον, από την αγάπη που παίρνει στην αγάπη που δίνει, από τον πόθο στη στοργή, από τη στέρηση στη χαρά, από τη βία στην τρυφερότητα απολήγει από τον έρωτα στη φιλία. **Στη δεύτερη βαθμίδα αγάπης** (να αγαπάμε τον Θεό για χάρη μας) συνεχίζει ο Άγιος Βερνάρδος, μετά στην **τρίτη βαθμίδα** (να αγαπάμε τον Θεό για χάρη του ίδιου του Θεού) και τέλος στην **τέταρτη (να αγαπάμε τον εαυτό μας για χάρη του Θεού)**.

Τούτη η πορεία ξεφεύγει από τις δυνατότητες των πολλών ανθρώπων. Μας λέει όμως κάτι βασικό: **ότι το σώμα είναι υποχρεωτικά το σημείο αφετηρίας από όπου το πνεύμα ανυψώνεται ή γεννιέται.**

Αποτιμήσεις: Ο έρωτας είναι σαν μια επιθυμία που, από τη φύση του στερείται πάντα αυτό που επιθυμεί και εξακολουθεί να στερείται ακόμη και αφού έχει κατακτήσει το στόχο του. Αυτό, ίσως, συνιστά το ιδανικό μέτρο του. **Ένα αλλόκοτο μίγμα χαράς και πόνου. Μια γόνιμη οδύνη.** Δεν υπάρχει απόλυτα ευτυχισμένος έρωτας και αυτή η έλλειψη ευτυχίας είναι ο ίδιος ο έρωτας. **Η ολοκλήρωσή του είναι ίσως απαγορευμένη.** Πώς θα μπορούσε να κατέχει αφού είναι έλλειψη; **«Με τη γέννηση εντός του ωραίου, απαντά ο Πλάτωνας, και τη σωματική και ψυχική τεκνογονία ή δημιουργία, με την οικογένεια ή την τέχνη»**

Στην αρχαία ελληνική γλώσσα το «φιλείν» σημαίνει αγαπώ όποιο και εάν είναι το αντικείμενο αυτής της αγάπης και η «φιλία» αναφέρεται κυρίως σε διαπροσωπικές σχέσεις (ποια θαυμάσια προσέγγιση αποχρώσεων νοημάτων!). **Με τη φιλία μπαίνουμε στον χώρο της αγάπης.** Ένας φίλος που δεν αγαπάμε θα έπαινε να είναι φίλος.

Μια **αγάπη** που δεν έχει να κάνει με την έλλειψη και που δεν είναι έρωτας. Ο Σπινόζα μας διαβεβαιώνει ότι η αγάπη είναι επιθυμία, όμως δεν είναι έλλειψη, όταν είναι **στο χρυσό μέτρο της. Είναι ενέργεια, δύναμη, όρεξη.** Αν η πείνα είναι έλλειψη τροφής και επομένως οδυνηρή, η όρεξη είναι διάθεση για φαγητό. Η επιθυμία είναι χαρά. Αμοιβαία στοργή και αγάπη. **Χαρά να αγαπάς και να αγαπιέσαι. Κοινή ζωή. Κοινή ευθύνη. Αμοιβαία απόλαυση και εμπιστοσύνη. Μία ενεργός αγάπη.**

Υπάρχει πάντα ένα κρίσιμο σημείο, από το οποίο αναδύεται η ειδοποιός διαφορά του ανθρώπου. **Η ανθρωπιά μας ή η ανθρωπινότητα ακριβέστερα.** Να αγαπάμε όχι για λόγους καθαρής ανταποδοτικότητας, ισότητας και ανταμοιβής αλλά **αγάπη και μόνον για την αγάπη.** Η αγάπη που αναδύεται ακριβώς τη στιγμή που το νεογέννητο επιζητά τη θηλή της μητέρας του. Ποια απληστία έχει το μικρό! **Ποια γενναιοδωρία η μητέρα!** Το μικρό δεν νιώθει τίποτε άλλο από την επιθυμία, από την ενόρμηση και από το ζώωδες. **Στη μητέρα δεν υπάρχει ούτε ίχνος από αυτά. Κυριαρχεί η αγάπη, η θηλυότητα, η τρυφερότητα, η ευστοργία.**

Κάτι που παρατηρείται σχεδόν σε όλα τα θηλαστικά, αλλά στον άνθρωπο **κορυφώνεται στον ύμνο της συνειδητής γέννησης νέου ανθρώπου με το να αγαπά χωρίς όρους, όπως η Μητέρα.**

Αυτή τη στιγμή της αγάπης **ξαναγεννιέται και το ανθρώπινο πνεύμα.** Εδώ, στον ύπατο ανθρώπινο αναβαθμό αγάπης, τη στιγμή της συμμετοχής του ανθρώπου στη ζωική ενέργεια που ταυτίζεται με την αγάπη, τη χαρά και την ολβιότητα, **ίσως, έχουμε και την εμφάνιση το Θεού!**

Από καρδιάς ευχόμαστε σε όλους **ΧΑΡΟΥΜΕΝΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ** με ανυστερόβουλη αγάπη.
(**συνέχεια στο τελευταίο Μέρος Δ΄**)

Δημήτρης Κ. Μπάκας
22 Δεκ. 2022